

Анопій В. В.,

д.е.н., проф., завідувач кафедри комерційної діяльності та підприємництва, Львівська комерційна академія, м. Львів

Скрипко Т. О.,

к.е.н., доц. кафедри менеджменту, Львівська комерційна академія, м. Львів

ДОРОЖНЯ КАРТА – ІНСТРУМЕНТ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Анотація. Досліджено можливості використання сучасного інструментарію механізмів активізації інвестицій в інновації. Розглянуто особливості та види планування макроекономічного управління. Проаналізовано переваги комплексної дорожньої карти порівняно з іншими засобами у розрізі характеристик та принципів планування. Запропоновано механізми управління інвестиційною діяльністю підприємств України, новітнім інструментом яких є розробка дорожньої карти стимулювання інвестиційної активності цих суб'єктів, що комплексно охоплює різнопланові аспекти управління ризиками, ресурсним, інституційним, правовим, інфраструктурним забезпеченням. Рекомендації подано у сенсі зміщення парадигми розвитку з галузево-територіального на кластерний вектор. Кластерна інвестиційна політика націлена на управління потоками фінансових ресурсів у межах ланцюгів галузевих технологічних циклів. Застосовані в її межах засоби і механізми спрямовані на підтримку конкурентоспроможності регіонів.

Ключові слова: інвестиції, інновації, розвиток, кластер, державне регулювання, мале та середнє підприємництво.

Аропій В. В.,

Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Commercial Activity and Entrepreneurship, Lviv Academy of Commerce, Lviv

Skrypko T. O.,

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management, Lviv Academy of Commerce, Lviv

ROAD MAP - THE TOOL OF IMPROVEMENT OF MECHANISM OF STATE SUPPORT OF BUSINESS INNOVATIVE ACTIVITY

Abstract. Possibilities of using modern tools of the mechanisms of activation of investment in innovation were investigated. The features and types of macroeconomic management planning are considered. The advantages of comprehensive roadmap compared with other means in terms of characteristics and planning principles are analyzed. The mechanisms of management of investment activity of enterprises in Ukraine were proposed, which latest tool is the development of road map to stimulate investment activity of these subjects that comprehensively covers diverse aspects of risk management, resource, institutional, low, infrastructure providing. Recommendations are presented in terms of a development paradigm shift from to industry-teritory to cluster vector. Cluster investment policy aims to manage the flows of financial resources within the chains of branch technological cycles. Applied means and mechanisms within its limits are directed to support regional competitiveness.

Keywords: investment, innovation, development, cluster, government regulation, small and medium business.

Постановка проблеми. Питання створення механізмів активізації інвестицій в інновації не втрачає актуальності від початку розбудови Української незалежної держави. Відсутність аналізу пріоритетів та чітко визначених рекомендацій протидії загрозам спричиняє необхідність розробки механізмів реалізації стратегічних цілей протидії викликам. У малому та середньому бізнесі практично не використовується довгострокове стратегічне управ-

ління, прогнозування і планування інвестиційної діяльності обмежується 1-2 роками, у той час, як для подолання кризових явищ зазвичай необхідно розробляти максимально конкретні стратегічні цілі мінімум на 3 роки. Розробка комплексної дорожньої карти антикризового управління в рамках алгоритмізації процесів прийняття рішень потребує його інформаційно-комунікативного та аналітично-проектного супроводження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Динаміка економічного зростання тітко корелює з інвестиційними процесами, що зумовлює велику кількість досліджень і публікацій науковців, полеміку щодо бачення проблеми активізації інвестицій для запровадження підприємствами нововведень. Так, основною метою управління інвестиційною діяльністю традиційно вважають забезпечення реалізації стратегії максимізації ринкової вартості підприємства. У той же час економіка України вимагає істотних інвестицій на якісно новому рівні формування інноваційних продуктів та інфраструктури [12]. Дослідники приділяють увагу актуальним питанням ефективності інвестиційної політики щодо нарощування виробничого, інноваційного, інтелектуального потенціалів, стверджуючи, що соціально-економічний розвиток на пряму залежить від рівня інвестиційної привабливості [11].

Кількісна та якісна характеристика зовнішнього й внутрішнього середовища підприємництва, інвестиційна активність розглядаються у цьому аспекті як інструменти побудови цілісної системи забезпечення інноваційного розвитку [1, 2, 6].

Інвестиційний клімат визначається дослідниками як комплекс первинних умов здійснення інвестиційної діяльності [5], система політичних, економічних, організаційних та соціальних передумов інвестиційної діяльності, яка визначає ступінь ефективного використання капіталовкладень [3, 8]. Окремі автори зауважують, що саме інвестиційний клімат визначає переваги у виборі об'єкта інвестування [11], він визначає можливості й формує стимули для продуктивного інвестування [4]. Планування економічного розвитку та формування інноваційного прогресу в Україні повинно включати сучасні засоби.

Постановка завдання. Низька інвестиційна привабливість вітчизняної економіки загалом та ре-

сурсна обмеженість підприємств (за виключенням олігархічних організацій) практично унеможливує інвестування. Втім, економічний поступ потребує розробки та реалізації комплексу заходів, що в сукупності дозволить якісно покращити інвестиційне середовище, зокрема з акцентом на фінансуванні інноваційних проєктів та інноваційної діяльності малих і середніх підприємств. Отож, мета дослідження – проаналізувати можливості використання сучасного інструментарію механізмів активізації інвестицій в інновації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Планування, організація та контролювання у державному управлінні найчастіше має форму масштабних стратегій розвитку, які, на жаль, не отримують належного ефекту попри великі витрати бюджетних коштів. Саме тому актуальним є питання розробки та впровадження дієвих інструментів планування та інших функцій макроекономічного управління в Україні. Таким засобом ми вважаємо дорожню карту.

Термін “дорожня карта” з’явився у лексиконі економістів нещодавно з політичними, економічними та освітніми програмами США (Road map). У переносному значенні поняття означає докладний план на перспективу з наочним представленням сценарію розвитку чи механізмів реалізації.

Суть технологічного картування полягає у створенні візуального представлення плану-сценарію розвитку технологій, на якому відображені можливі сюжети розвитку і точки критичних рішень. Результатом дослідження виступає технологічна дорожня карта, яка охоплює найважливіші вузли розвитку (пройдені, справжні й майбутні кроки у розвитку науки і технології), з’єднані причинними і / або тимчасовими “ланцюжками”.

Переваги аналізованого засобу планувальної функції менеджменту продемонстровано у таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз дорожньої карти з іншими видами планування (власна розробка)

№ з/п	Принципи та характеристики окремих видів планування	Дорожня карта	Стратегічне планування	Тактичне планування	Поточне (опера тивне) планування
1.	Синтетичність та багаторівневість	+	+	-	-
2.	Ретельність механізму реалізації цілей	+	-	-	-
3.	Інформаційна підтримка прийняття рішення	+	+	+	+
4.	Узгодженість планів дотичних, супутніх сфер	+	-	-	-
5.	Координування розвитку технологій та галузей	+	-	-	-
6.	Наскрізна візуалізація	+	-	-	-
7.	Врахування та охоплення інтересів різних кіл зацікавлених осіб	+	-	-	-
8.	Етапність подання	+	+	-	-
9.	Конкретність та адресність	+	-	+	+
10.	Опрацювання безпекового аспекту діяльності	+	-	-	-
11.	Ресурсна підтримка прийняття рішення	+	-	+	+
12.	Юридична підтримка прийняття рішення	+	-	-	-

Поєднання прогнозування та планування з сценарним підходом ухвалення рішень дозволяє віднести дорожню карту до синтетичного засобу експертно-математичного методу моделювання розвитку процесів. Дорожнє картування є інструментом вирішення проблеми об'єкта (локальний масштаб) або інноваційного розвитку об'єкта (загальний масштаб) [3].

Методика дорожнього картування дозволяє сформувати бачення розвитку суб'єкта картування у встановлений час у майбутньому, визначити, які продукти і сервіси будуть затребувані; які технології необхідні, щоб виробити продукцію; можливості створення необхідних технологій; технологічні альтернативи (дерево технологій); способи отримання необхідних технологій; потрібні навички для створення та використання даних технологій; освітні програми, що дозволяють одержати необхідні навички. В економічній літературі виділяють такі типи дорожніх карт [13]:

- промислові, галузеві (оцінка впливу ринку, ув'язка з конкретними технологіями, адаптація досліджень і виробництва до нових умов);
- наукові й технологічні (вибір із нових технологій);
- продуктові (ідентифікація технічних процесів і супроводжуючих ризиків і можливостей, пов'язаних із розвитком певного продукту або послуги);
- програмні, стратегічні (використовуються урядовими та приватними структурами для впливу виникаючих і можливих проблем на реалізацію стратегії);
- корпоративні (сценарії розвитку окремої компанії).

Сьогодні позитивний досвід використання даного інструменту високорозвинених країн [7] імплементується на пострадянському середовищі, зокрема здійснюється розробка дорожніх карт розвитку органами державної влади в Україні.

Дорожні карти можуть розроблятися на підставі аналізу декількох секторів економіки або регіонів країни.

Спеціалізовані дорожні карти інвестора розробляються в багатьох країнах та мають різні форми подання інформації та наповнення. Дорожня карта інвестора – це документ, що допомагає інвестору визначитися з певними кроками, які необхідно зробити для започаткування інвестиційної діяльності в певній країні або регіоні.

Наприклад, дорожня карта інвестора може включати: перелік документів, що становлять нормативно-правову основу стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць; критерії відбору інвестиційних проектів у пріоритетних галузях економіки (загальна кошторисна вартість, кількість створених нових робочих місць, середня заробітна плата працівників); вимоги до інвестиційних проектів у пріоритетних галузях економіки; механізм (етапи) відбору, схвалення та реєстрації інвестиційних проектів.

Такі проекти схвалено і розпочато впровадження в окремих областях України. Крім того, розроб-

лено проект Дорожньої карти реалізації концепції дерегулювання економіки в контексті коаліційної угоди з ЄС (підготовлено робочою групою Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України). Цей документ побудований таким чином. Зазначено мету, принципи, очікуваний результат, напрями регулювання економіки (їх є 5), цільові орієнтири, завдання дерегулювання економіки. За кожним напрямом деталізуються графік завдань (кожне з яких поділяють ще на 4-5 підзавдань) за термінами реалізації (за роками, кварталами за допомогою графіка Ганта), відповідальні органи. На завершальному етапі розробки тактичного плану розписують у розрізі підзавдань очікуваний результат, учасників, заходи, цілі, потребу в ресурсах, ризику, законодавчу базу.

Для активізації інновацій дієвим засобом вважаємо дорожню карту, розроблену на замовлення міжнародних або урядових інституцій. Можна стверджувати про зміщення парадигми розвитку з галузево-територіального на кластерний вектор. Кластерна інвестиційна політика, яка все частіше витісняє галузеву, націлена на управління потоками фінансових ресурсів у межах ланцюгів галузевих технологічних циклів. Застосовувані в її межах засоби і механізми спрямовані на підтримку конкурентоспроможності регіонів, об'єднаних кластерним утворенням. Сучасні економічні дослідження диференціюють кластерну політику за механізмами її проведення [9]. Найбільш життєздатні кластери інноваційної активності розвинених країн сьогодні формуються на основі диверсифікованості міжсекторальних та міжгалузевих зв'язків. Різноманітність джерел технологічних знань і зв'язків полегшує комбінацію факторів виробництва та стає передумовою інноваційної діяльності. Позичування вектора розвитку національної економіки у напрями Innovation-driven з метою досягнення та підтримки конкурентоздатності тим більше вимагає інтернаціоналізації, кластеризації та посилення інтеграційних процесів, що потребує концептуальних змін у розрахунках рівня безпеки. Все це дозволить не лише спонукати до прогресу та підвищення конкурентоспроможності низки галузей економічної діяльності, секторів, але й матиме важливе значення для вирішення соціальних проблем.

При реалізації державної політики зміцнення інноваційної безпеки малого і середнього підприємства важливо розвивати зв'язки (передусім із використанням таких інструментів, як кластери, промислово-виробничі зони, техніко-впровадзувальні бази тощо) економічних агентів виробничого сектора та його інфраструктури з навчальними та науково-дослідними інститутами, суб'єктами фінансово-кредитного сектора. Особлива роль у межах інноваційного розвитку суб'єктів малого і середнього підприємства нашої держави належить бізнес-інкубаторам, які забезпечують вагому підтримку розробки нових ідей, формуючи нову генерацію вітчизняного бізнесу – інноваційний кластер малого підприємства.

Дорожня карта стимулювання інвестиційної активності охоплює різнопланові аспекти управління

інвестиційними ризиками, ресурсним та інфраструктурним забезпеченням. Так, з метою підвищення рівня доступності інвестиційних ресурсів для суб'єктів малого і середнього підприємництва (МСП) органам державного управління потрібно працювати над зменшенням відсотків за обслуговування залучених коштів, спрощенням умов отримання та повернення інвестицій, забезпеченням тіснішої співпраці представників суб'єктів МСП та інвестиційних компаній, суб'єктів фінансово-кредитного сектора.

Втім, на посткризовому етапі розвитку національної економіки в складній ситуації опинилися не лише суб'єкти МСП, але й інвестиційні компанії та фінансово-кредитні установи. Для забезпечення мінімально необхідної рентабельності господарювання в умовах зменшення кількості та обсягів замовлень останні різко підвищили кредитні та інвестиційні ставки, а також ускладнили умови доступу до фінансово-інвестиційних ресурсів. Саме через ці чинники державі необхідно активніше працювати у напрямі надання державних гарантій під залучення коштів із інвестиційних фондів, банківських та інших кредитних установ.

Оскільки інвестиційні програми суб'єктів малого бізнесу здебільшого не настільки масштабні, як проекти великих компаній, то їх ресурсним забезпеченням можуть виступати і мікрокредити. Для цього органам державного управління потрібно провести роз'яснювальну роботу серед інституцій мікрокредитування та суб'єктів МСП відносно спрощення механізмів мікрокредитування та підвищення рівня доступності до мікрокредитів малих і середніх підприємств.

Збільшення ефективності вказаних вище засобів державної політики потребує змін більшості аспектів інвестиційного середовища.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Отже, ефективність державної політики в сфері стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності у секторі МСП значною мірою залежить від її системності, особливо у просторово-територіальному аспекті, та обсягів фінансування. Необхідність покращення державної системи управління інвестиційною діяльністю малих і середніх підприємств спонукала до розробки новітніх інструментів. Запропонована дорожня карта стимулювання інвестиційної активності комплексно охоплює різнопланові аспекти управління інвестиційними ризиками, ресурсним та інфраструктурним забезпеченням. Відтак, на думку автора, державну політику в сфері стимулювання інвестиційної активності вітчизняних суб'єктів сектора МСП доцільно сконцентрувати за напрямками: підвищення рівня доступності інвестиційних ресурсів, удосконалення державної системи фінансово-кредитного та інвестиційного забезпечення розвитку суб'єктів сектора МСП, стимулювання іноземного інвестування та реалізації інвестиційно-інноваційних проектів малих і середніх підприємств у межах міжрегіональної співпраці, а також зниження рівня інвес-

тиційних ризиків, підвищення інвестиційної привабливості малих і середніх підприємств та їх проектів, застосування альтернативних форм інвестування та його забезпечення.

З метою розширення потенціалу інвестування за рахунок власних коштів підприємств органам державного управління необхідно забезпечити посилення мотивації до створення на підприємствах інвестиційних фондів розвитку виробництва, зменшення трансакційних витрат та посилення конкурентоспроможності суб'єктів малого і середнього підприємництва за рахунок створення і розвитку кластерів (та інших інтеграційних форм господарювання), сприяння збільшенню обсягів виробництва та підвищення економічної ефективності господарської діяльності підприємств цього сектора економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буднікова Ю. В. Інвестиційна привабливість як економічна категорія / Ю. В. Буднікова, О. М. Тарняк // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2. – Т. 1. – С. 125-128.
2. Гончаров В. М. Інвестиційна привабливість підприємства: сутність та фактори впливу / В. М. Гончаров, М. М. Білоусова // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – 2012. – Вип. 4. – Т. 3. – С. 31-35. – (Серія Економічні науки).
3. Грицайчук В. Ф. Інвестиційна привабливість регіону в умовах трансформації економіки України / В. Ф. Грицайчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.donduet.ua>.
4. Головатюк В. М. Проблемно-ориентированные подходы в оценке инвестиционной привлекательности социально-экономической среды в контексте инновационного развития / В. М. Головатюк, В. П. Соловьев [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.iee.org.ua/files/alushta/02-dolo-vatyuk-problemno-or.pdf>.
5. Іванова Н. Ю. Оцінка інвестиційної привабливості: порівняльний аналіз сучасних методик / Н. Ю. Іванова, А. І. Данилів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.library.ukma.kiev.ua/e-lib/NZ/NZV56_2006/04_ivanova_n.pdf.
6. Мотриченко В. М. Інвестиційна привабливість України: стан та шляхи активізації / В. М. Мотриченко // Фінансовий простір. – 2011. – № 4. – С. 31-36.
7. Офіційний сайт Institute for Manufacturing [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ifm.eng.cam.ac.uk>.
8. Попков В. П. Организация и финансирование инвестиций / В. П. Попков, В. П. Семенов. – СПб. : Питер, 2001. – 224 с.
9. Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011-2015 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України // Урядовий кур'єр від 06.10.2010. – № 185.
10. Савлук О. В. Концептуальні підходи до визначення інвестиційної привабливості регіону / О. В. Савлук // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 5. – Т. 2. – С. 241-245.

11. Савчук Н. Стан інвестиційного клімату України та шляхи його покращення / Н. Савчук // Науковий вісник “Демократичне самоврядування”. – 2011. – Вип. 8. – С. 22-31.

12. Череп А. В. Інвестиційно-інноваційна діяльність як фактор ефективного розвитку підприємства / А. В. Череп, А. М. Ясир // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 1. – С. 159-161.

13. Kostoff R. N., Schaller R. R. Science and technology road maps // IEEE Transactions of Engineering Management. – 2001. – №48 (2). – P. 132-143.

REFERENCES

1. Budnikova, Ju. V. and Tarjanyk, O. M. (2011), Investycijna pryvablyvist' jak ekonomichna kategorija [Investment attractiveness as an economic category] / Ju. V. Budnikova, *Visnyk Hmel'nyc'kogo nacional'nogo universytetu*, №2.

2. Goncharov, V. M. and Bilousova, M. M. (2012), Investycijna pryvablyvist' pidpryjemstva: sutnist' ta faktory vplyvu [Investment attractiveness of the enterprise: the nature and impact factors], *Naukovi praci Poltav's'koi' derzhavnoi' agrarnoi' akademii'*, vyp. 4.

3. Grycajchuk, V. F. Investycijna pryvablyvist' regionu v umovah transformacii' ekonomiky Ukraini [The investment attractiveness of the region in the economic transformation Ukraine], [Online], available at: <http://www.donduet.ua> (Accessed 12 Jul 2015).

4. Golovatjuk, V. M. and Solov'ev, V. P. Problemno-oryentirovannye podhody v ocenke ynvestyconnoj pryvlekatel'nosti social'no-ekonomycheskoj sredy v kontekste ynnovacyonnogo razvytyja [Problem-oriented approaches in assessing the investment attractiveness of the social and economic environment in the context of innovative development], [Online], available at: <http://www.iee.org.ua/files/alushta/02-dolovatjuk-problemno-or.pdf> (Accessed 12 Jul 2015).

5. Ivanova, N. Ju and Danyliv, A. I. Ocinka investycijnoi' pryvablyvosti: porivnjal'nyj analiz suchasnyh

metodyk [Evaluation of investment attractiveness: a comparative analysis of modern methods], [Online], available at: http://www.library.ukma.kiev.ua/e-lib/NZ/NZV_56_2006/04_ivanova_n.pdf. (Accessed 12 Jul 2015)

6. Motrychenko, V. M. (2011), Investycijna pryvablyvist' Ukrainy: stan ta shljahy aktyvizacii' [Investment attractiveness of Ukraine: state and ways to accelerate], *Finansovyj prostir*, №4.

7. Oficijnyj sajt Institute for Manufacturing, [Online], available at: <http://www.ifm.eng.cam.ac.uk> (Accessed 12 Jul 2015).

8. Popkov, V. P. and Semenov, V. P. (2001), *Organizacyja y finansyrovanye ynvestyconnyh* [The organization and financing of investments], SPeterburg, Russia.

9. Pro shvalennja Koncepcii' Derzhavnoi' cil'ovoi' ekonomichnoi' programy rozvytku investycijnoi' dijial'nosti na 2011–2015 roky: rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrainy (2010), [About skhvalennja Kontseptsii' Derzhavnoi' tsilovoi' ekonomichnoi' prog rozvytku investitsijnoi' diyalnosti 2011-2015 Rocky: rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukraine], Urjadovyj kur'jer.

10. Savluk, O. V. (2011), Konceptual'ni pidhody do vyznachennja investycijnoi' pryvablyvosti regionu [Conceptual approaches to the definition of investment attractiveness of the region], *Visnyk Hmel'nyc'kogo nacional'nogo universytetu*, vol. 5.

11. Savchuk N. (2011), Stan investycijnogo klimatu Ukrainy ta shljahy jogo pokrashhennja [State investment climate in Ukraine and ways of its improvement], *Naukovyj visnyk “Demokratychno samovrjaduvannja”*, vol. 8.

12. Cherep, A. V. and Jasyr, A. M. (2009), Investycijno-innovacijna dijial'nist' jak faktor efektyvnogo rozvytku pidpryjemstva [Investment and innovation as a factor in the efficient development of enterprise], *Visnyk Hmel'nyc'kogo nacional'nogo universytetu*, vol 1.

13. Kostoff, R. N. and Schaller, R. R. (2001), “Science and technology road maps”, *IEEE Transactions of Engineering Management*, vol. 48 (2).